

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

687

VITENDO VYA KUJIFUNZA HAIBA NA MICHEZO

Muda: Saa 3.

MAJIBU

13 Novemba 2003 mchana

Maelekezo.

1. Karatasi hii ina sehemu **A** na **B** zenye jumla ya maswali **kumi na sita (16)**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na maswali **manne (4)** kutoka katika sehemu **B**.
3. Sehemu A ina alama **arobaini (40)** na sehemu B ina alama **sitini (60)**
4. Simu za mkononi na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** katika chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

1. Fafanua maana ya michezo ya kimwili na umuhimu wake katika maendeleo ya mtoto.

Michezo ya kimwili ni shughuli za mwili zinazohusisha harakati mbalimbali kama kukimbia, kuruka, kuzungusha, na kucheza ili kufanikisha ukuaji wa kimaumbile na kiakili wa mtoto.

Umuhimu wake katika maendeleo ya mtoto ni mkubwa kwani husaidia kukuza nguvu za misuli, ustawi wa mwili, na kuboresha usawa wa mwili.

Aidha, michezo ya kimwili huchangia katika maendeleo ya akili kwa sababu watoto wanaposhirikiana katika michezo ya timu, wanajifunza kufuata maelekezo, kupanga mikakati, na kutatua matatizo madogo.

Michezo ya kimwili pia huchangia afya ya hisia, kwa kuwa watoto wanaposhirikiana na wenzake, wanajifunza kudhibiti hisia, kushirikiana, na kuboresha tabia za kijamii.

2. Eleza hoja nne zinazoeleza jinsi michezo inavyosaidia kukuza afya ya akili na hisia za mtoto.

Michezo husaidia watoto kuondoa msongo wa mawazo. Wakati wa kushiriki michezo, mwili huzalisha kemikali za furaha kama endorphins ambazo hupunguza wasiwasi na huzuni.

Kupitia michezo, watoto hujifunza kudhibiti hisia zao. Wanajua jinsi ya kushinda au kushindwa kwa amani, jambo linalosaidia kuimarisha ustawi wa kisaikolojia.

Michezo ya pamoja hufundisha watoto kushirikiana na kuungana na wenzao, jambo linaloongeza ujasiri na kujiamini.

Michezo huchochea ubunifu na kufikiri kwa haraka. Wakati wanashiriki kwenye michezo inayohitaji kupanga mikakati, akili zao hufanya kazi, hivyo kukuza maendeleo ya kiakili na kihisia.

3. Kwa kutumia hoja nne, eleza kwa nini ni muhimu kutathmini michezo ya mtoto baada ya kipindi cha ujifunzaji.

Tathmini husaidia mwalimu kubaini maendeleo ya kila mtoto. Kupitia tathmini, mwalimu anaweza kuona kama michezo imefanikisha malengo ya kielimu na kijamii.

Inasaidia kubaini changamoto ambazo watoto wamekumbana nazo. Hii humsaidia mwalimu kuboresha mbinu na kupanga michezo inayofaa kwa siku zijazo.

Tathmini pia hutoa taarifa juu ya ushirikiano, nidhamu, na maadili ya watoto. Hii humsaidia mwalimu kutoa maelekezo ya ziada au msaada kwa wale wanaohitaji.

Kupitia tathmini, mwalimu pia anaweza kugundua vipaji vya watoto na kuwahamasisha kuendeleza uwezo wao.

4. Fafanua mambo manne ambayo mtoto anatakiwa kuzingatia wakati wa kufundisha michezo ya mashindano.

Kwanza, mtoto anatakiwa kuelewa sheria na kanuni za mchezo. Kujua masharti ya mchezo kunasaidia kuepuka vurugu na migongano.

Pili, anatakiwa kushirikiana na wenzake. Ushirikiano ni muhimu ili michezo ya mashindano iwe na amani na kufanikisha malengo.

Tatu, anatakiwa kuzingatia usalama wake na wa wengine. Hii inajumuisha kuepuka tabia hatarishi na kutumia vifaa vyenye usalama.

Nne, anatakiwa kuonyesha heshima kwa washiriki wenzake na waamuzi. Hii husaidia kujenga maadili mema na tabia ya kufuata sheria.

5. Eleza hoja nne zinazoeleza jinsi michezo inavyosaidia mtoto kuwa mbunifu.

Michezo huchochea watoto kutumia ubunifu katika kutatua changamoto. Wakati wanashiriki michezo inayohitaji mbinu tofauti za kushinda, wanajifunza kufikiria kwa njia za kipekee.

Kupitia michezo ya kuigiza, watoto huunda hadithi na michoro. Hii inawapa nafasi ya kuonyesha ubunifu wao wa kifikiria na hisia.

Michezo hufundisha watoto kupanga mikakati. Hii inawasaidia kufikiria mbinu za kipekee za kufanikisha malengo yao, jambo linaloongeza ubunifu.

Michezo huchochea mazungumzo na mawazo mapya. Watoto wanaposhirikiana, wanashiriki mawazo tofauti, jambo linaloongeza ubunifu na ufahamu wa pamoja.

6. Taja aina nne za michezo ya ushirikiano kwa watoto wa Elimu ya Awali.

Michezo ya kuzunguka na kushirikiana, ambapo watoto wanashirikiana kwa kushikana mikono au kutimiza malengo ya pamoja.

Michezo ya kuigiza pamoja, ambapo watoto huunda hadithi au matukio pamoja.

Michezo ya kupigana bila kugusana, ambapo wanashiriki mashindano ya kufuata amri au kutimiza changamoto kwa ushirikiano.

Michezo ya timu, ambapo watoto wanashirikiana kufanikisha lengo la timu, kama kushinda mchezo wa mpira wa miguu au kuruka kamba kwa pamoja.

7. Fafanua hoja nne zinazoeleza athari za michezo mibaya kwa mwenendo wa mtoto.

Michezo mibaya au isiyo salama inaweza kusababisha majeraha ya mwili, ambayo yanapunguza furaha na ushirikiano wa mtoto.

Michezo isiyo na sheria hufundisha watoto kutoheshimu kanuni, jambo linalosababisha tabia mbaya kama uvunjaji wa sheria au ukorofi.

Kushiriki michezo yenye ushindani mkali sana inaweza kuharibu maadili, kwani watoto wanaweza kuwa na wivu, hasira, au chuki.

Michezo mibaya inaweza kusababisha kutojiheshimu, kwani watoto wanaposhindwa kufuata sheria au kushirikiana, wanajifunza tabia zisizo za heshima.

8. Eleza hoja nne zinazoonesha umuhimu wa kutengeneza vifaa vya michezo kwa kutumia vitu vya asili.

Vitu vya asili ni salama kwa watoto, hivyo kupunguza hatari ya majeraha wakati wa michezo.

Vifaa vya asili ni rahisi kupatikana na gharama nafuu, hivyo mwalimu anapata urahisi wa kuandaa michezo.

Kutumia vitu vya asili kunawafundisha watoto kuthamini mazingira na rasilimali zilizopo karibu nao.

Vifaa vya asili huchochea ubunifu, kwani watoto wanapaswa kutumia akili zao kuunda au kuunda upya vitu vya asili katika michezo.

9. Eleza hoja nne zinazoeleza jinsi michezo inavyoweza kusaidia mtoto kujenga ujasiri wa kuzungumza mbele ya wenzao.

Michezo ya kuigiza huwapa watoto nafasi ya kuzungumza hadharani, jambo linaloongeza ujasiri.

Michezo ya kushiriki kikundi hufundisha mtoto kushirikiana na wenzao, hivyo kujenga imani ya uwezo wake.

Kupitia michezo, mtoto hufundishwa kushughulikia hisia za woga na hofu ya kushindwa, jambo linalomjenga ujasiri.

Michezo huchochea watoto kutoa mawazo yao wazi na kubadilishana na wenzao, jambo linaloongeza kujiamini kwa kuzungumza mbele ya wengine.

10. Fafanua hoja nne zinazoeleza umuhimu wa muda maalum wa michezo katika ratiba ya shule.

Muda maalum wa michezo hutoa fursa kwa watoto kupumzika kutoka masomo ya kawaida, jambo linalosaidia afya ya akili.

Hutoa nafasi ya kukuza ustawi wa mwili kupitia harakati mbalimbali zinazosaidia ukuaji wa misuli na afya ya moyo.

Muda maalum husaidia kuimarisha uhusiano wa kijamii kati ya watoto, kwani wanashirikiana katika michezo ya kikundi.

Hujenga nidhamu na kanuni za kijamii, kwa sababu watoto wanajifunza kufuata sheria za michezo na kuheshimu wenzao.

11. Kwa kutumia hoja tano, eleza jinsi michezo inavyoweza kusaidia katika kudhibiti tabia mbaya kwa watoto.

Michezo husaidia watoto kuelekeza nguvu zao kwenye shughuli chanya. Wakati watoto wanashiriki michezo, wanakuwa na shughuli ya kufanya badala ya kujiingiza kwenye tabia zisizofaa kama ugomvi, uongo, au utoro.

Kupitia michezo, watoto hujifunza kufuata kanuni na sheria. Hii inawasaidia kuelewa kwamba katika maisha kuna mipaka ya kufuatwa, jambo linalowasaidia kujenga nidhamu na kuepuka mienendo mibaya.

Michezo huwapa watoto fursa ya kujifunza heshima kwa wengine. Wanajua kwamba ili mchezo uwe na amani, kila mshiriki lazima aheshimu wenzake, hivyo hujenga tabia njema ya heshima hata nje ya michezo.

Kupitia michezo ya pamoja, watoto hujifunza umuhimu wa kufanya kazi kama timu na kushirikiana. Hii hupunguza ubinafsi na uchoyo, ambazo ni chanzo cha tabia mbaya kama ugomvi na uonevu.

Michezo pia huwasaidia watoto kutuliza akili na hisia. Wakati wanapocheza, hutumia nguvu zao vizuri, jambo linalosaidia kupunguza msongo wa mawazo na hasira ambazo mara nyingi husababisha tabia zisizofaa.

12. Fafanua hoja tano zinazoeleza umuhimu wa mwalimu kutathmini mwenendo wa watoto baada ya michezo.

Tathmini husaidia mwalimu kubaini mabadiliko ya kitabia kwa watoto. Kupitia tathmini, mwalimu anaweza kuona kama michezo imesaidia kuboresha tabia za ushirikiano, nidhamu, au heshima.

Mwalimu anapotathmini, hupata fursa ya kugundua changamoto zilizojitokeza wakati wa michezo. Hii humsaidia kuboresha mbinu za ufundishaji na kupanga michezo bora zaidi kwa siku zijazo.

Tathmini pia humwezesha mwalimu kutambua vipaji vya michezo miongoni mwa watoto. Kwa kufanya hivyo, anaweza kuwahamasisha wale wenye uwezo zaidi kuendeleza vipaji vyao kwa faida ya baadaye.

Kupitia tathmini, mwalimu hufahamu kama michezo imefanikiwa kufikia malengo ya kielimu. Hii humsaidia kuhakikisha kwamba michezo inatumika kama nyenzo ya kujenga maarifa na sio burudani pekee.

Tathmini ya mwenendo baada ya michezo husaidia kujenga uwajibikaji kwa watoto. Wanapojua kuwa tabia zao zinachunguzwa, wanakuwa makini zaidi katika matendo yao, hivyo kukuza maadili bora.

13. Kwa hoja tano, eleza jinsi michezo inavyoweza kuimarisha ushirikiano kati ya shule na jamii.

Michezo huleta wazazi, walimu, na jamii kwa pamoja katika matukio ya shule. Ushiriki huu huimarisha uhusiano kati ya shule na jamii kwa sababu wote wanakuwa sehemu ya shughuli moja ya kijamii.

Kupitia michezo, shule huonesha vipaji vya wanafunzi, jambo linalowafanya wanajamii kujivunia shule yao. Hii huongeza ushirikiano katika kusaidia maendeleo ya shule kama vile kuchangia vifaa au miundombinu ya michezo.

Shule inaposhirikiana na jamii katika michezo, watoto hujifunza thamani ya umoja. Hii hujenga daraja la mawasiliano kati ya walimu na wazazi, kwani wote wanakuwa na lengo la pamoja la kukuza watoto.

Michezo pia husaidia shule kupata uungwaji mkono wa kijamii. Wakati jamii inajihusisha na michezo ya shule, huona kuwa shule ni sehemu muhimu ya malezi ya watoto wao, hivyo huongeza ushirikiano wa karibu.

Kupitia michezo ya kijamii kama mashindano ya shule na mitaa, shule na jamii hujenga urafiki wa kudumu. Uhusiano huu unachochea mazingira mazuri ya malezi kwa watoto wote.

14. Jadili hoja tano zinazoeleza uhusiano kati ya michezo na maendeleo ya kisaikolojia kwa watoto.

Michezo huongeza furaha kwa watoto, hivyo kuboresha afya ya akili. Wakati wanacheza, mwili huzalisha kemikali za furaha kama endorphins ambazo hupunguza huzuni na msongo wa mawazo.

Kupitia michezo, watoto hujifunza kujidhibiti kihisia. Wanajua wakati wa kushinda au kushindwa, jambo linalowafundisha namna ya kukabiliana na hisia mbalimbali kwa utulivu.

Michezo hujenga kujiamini kwa mtoto. Anapofanikiwa katika mchezo, anapata imani kuwa anaweza kufanya vizuri pia katika mambo mengine ya maisha, jambo linalomjenga kisaikolojia.

Watoto wanaposhiriki michezo ya pamoja, hujifunza kutatua migogoro kwa amani. Hii huwasaidia kuimarisha ustawi wa akili kwa kujenga uelewa na uvumilivu katika mahusiano yao.

Michezo pia husaidia watoto kueleza hisia zao kwa uhuru. Kwa mfano, michezo ya kuigiza au kucheza majukumu huwasaidia kueleza huzuni au furaha zao bila hofu, jambo linalojenga afya bora ya kisaikolojia.

15. Kwa hoja tano, eleza jinsi mwalimu anavyoweza kuhakikisha usalama wa watoto wakati wa michezo ya nje.

Mwalimu anatakiwa kukagua eneo la michezo kabla ya kuanza shughuli. Hii inahakikisha hakuna vitu hatarishi kama mawe, vyuma, au mashimo ambavyo vinaweza kusababisha majeraha.

Ni muhimu kwa mwalimu kuhakikisha vifaa vyote vya michezo viko katika hali nzuri. Vifaa vilivyovunjika au visivyofaa vinaweza kuwa chanzo cha ajali kwa watoto.

Mwalimu pia anatakiwa kuwafundisha watoto kanuni za usalama. Watoto wanapaswa kujua jinsi ya kutumia vifaa kwa uangalifu na kuheshimu mipaka ya michezo ili kuepuka migongano.

Wakati michezo inaendelea, mwalimu anatakiwa kufuatilia kila mtoto. Hii husaidia kugundua mapema kama kuna mtoto anayeumia au anaonyesha dalili za uchovu, hivyo kutoa msaada wa haraka.

Mwalimu anapaswa pia kuhakikisha watoto wanavaa mavazi yanayofaa kwa michezo. Mavazi mepesi na viatu vyenye mtego mzuri hupunguza uwezekano wa kuteleza au kuumia.

16. Eleza hoja tano zinazoeleza umuhimu wa michezo katika kukuza nidhamu ya kujiheshimu kwa watoto.

Michezo humfundisha mtoto kujitambua na kuthamini uwezo wake. Hii humjenga kisaikolojia kwa kuelewa kwamba kila mtu ana nguvu na udhaifu wake, hivyo anajifunza kujiheshimu.

Kupitia michezo, mtoto hujifunza kukubali matokeo kwa unyenyekevu. Wakati anashindwa, anajifunza kutokata tamaa, jambo linalomfundisha nidhamu na kuheshimu juhudi zake.

Michezo humjengea mtoto tabia ya kufuata sheria na kanuni. Utii huu humfanya awe na nidhamu na heshima kwa wengine ndani na nje ya michezo.

Watoto wanapocheza kwa pamoja, hujifunza kuheshimu maamuzi ya wenzao na waamuzi. Hii huimarisha tabia ya kujiheshimu kwa kutambua umuhimu wa haki na usawa.

Michezo pia humsaidia mtoto kujenga tabia ya kujituma. Wakati anapojitahidi kufikia malengo katika mchezo, hujenga heshima binafsi inayomfanya awe na maadili na nidhamu bora katika maisha.